

DJ2 – vyjadřovací síla slajdy k přednášce NDBI001

J. Pokorný

MFF UK

Sémantika DRK (1)

Předpoklady: výrazy dotazu $\{x_1, \dots, x_k \mid A(x_1, \dots, x_k)\}$, A je formule DRK,

databáze $\mathbf{R}^*$, dom je doména pro $\mathbf{R}$, *aktuální doména* formule A , $adom(A)$, je množina hodnot z relací v A a konstant v A .

Tři problémy:

- ❖ potenciální možnost nekonečné odpovědi (v případě nekonečné dom)
- ❖ situace, kdy TRUE-ohodnocení volných proměnných není z databáze.
- ❖ jak implementovat vyhodnocení kvantifikace (v případě nekonečné dom) v konečném čase.

Sémantika DRK (2)

Sémantiky pro DRK, které problémy řeší.

- (i) neomezená interpretace s omezeným výstupem
- (ii) omezená interpretace
- (iii) doménově nezávislé dotazy

Značení: výsledek vyhodnocení dotazu D v neomezené interpretaci jako $D^{\text{dom}}[\mathbf{R}^*]$.

Pak:

- ❖ pro (i) je výsledek definován jako $D^{\text{dom}}[\mathbf{R}^*] \cap \text{adom}^k$, kde k je řád výsledné relace.
- ❖ pro (ii) pouze přes hodnoty z adom , tj. $D^{\text{adom}}[\mathbf{R}^*]$.

Sémantika DRK (3)

D.: $\{x \mid \neg R(A:x)\}$

⇒ Odpověď je závislá na $dom(A)$.

⇒ Výraz dotazu definuje pro různé domény různé dotazy.

Pz.: Doménově závislým může být i dotaz, který vrací $\emptyset$, např.

D.: $\{x \mid \forall y R(x,y)\}$

v případě, že se kvantifikuje přes nekonečnou doménu.

Df.: Výraz dotazu nazveme **doménově nezávislým (definitním, určitým)**, jestliže odpověď na něj nezávisí na dom .

Dotazovací jazyk je **doménově nezávislý**, jestliže každý jeho výraz je doménově nezávislý. Výsledek dotazu D je roven $D^{\text{dom}}[\mathbf{R}^*] = D^{\text{adom}}[\mathbf{R}^*]$.

Sémantika DRK (4)

⇒ vyhodnocení doménově nezávislého výrazu v neomezené interpretaci dává stejný výsledek jako v omezené interpretaci.

Př.:

¬ KNIHA(TITUL:'Úvod do DBS',AUTOR:a)
NENÍ definitní.

$\exists ič (EXEMPLÁŘ(ič,d) \wedge VÝPŮJČKA(ič,č,z))$
JE definitní

$\exists ič (EXEMPLÁŘ(ič,d) \vee VÝPŮJČKA(ič,č,z))$
NENÍ definitní, jsou-li proměnné netypované nebo s příliš
"širokými" typy

Tv.: (Di Paola 1969)

Definitnost A není rozhodnutelná.

⇒ jazyk doménově nezávislých formulí není rozhodnutelný.

Pz.: Relační algebra je doménově nezávislý jazyk.
Dotazovací jazyky

Sémantika DRK (5)

Značení DRK:

- ❖ v neomezené interpretaci s omezeným výstupem DRK^{rout} ,
- ❖ v omezené interpretaci DRK^{lim}
- ❖ doménově nezávislé výrazy DRK^{ind} .

Tv.: $\text{DRK}^{\text{rout}} \cong \text{DRK}^{\text{lim}} \cong \text{DRK}^{\text{ind}}$. Navíc,

- (i) je-li D výraz DRK, pak existuje doménově nezávislý výraz D' , který po vyhodnocení dá stejný výsledek jako D v neomezené interpretaci s omezeným výstupem.
- (ii) je-li D výraz DRK, pak existuje doménově nezávislý výraz D' , který po vyhodnocení dá stejný výsledek jako D v omezená interpretaci.

Sémantika DRK (6)

Důkaz (část): Triviálně DRK^{rout} a DRK^{lim} jsou minimálně tak silné jako DRK^{ind} , tj. $\text{DRK}^{\text{ind}} < \text{DRK}^{\text{lim}}$ a $\text{DRK}^{\text{rout}} < \text{DRK}^{\text{lim}}$

❖ Ukážeme sílu DRK^{lim}

Je-li $D \in \text{DRK}^{\text{ind}}$, pak vrací $D^{\text{dom}}[\mathbf{R}^*]$, přičemž $D^{\text{dom}}[\mathbf{R}^*] = D^{\text{adom}}[\mathbf{R}^*]$.

Nechť $D \in \text{DRK}$. K němu lze sestrojit D' tak, že všechny volné a vázané proměnné ve formuli dotazu D' jsou omezené na aktivní doménu. Pak $D'^{\text{adom}}[\mathbf{R}^*] = D^{\text{adom}}[\mathbf{R}^*]$. Výraz D' je ovšem doménově nezávislý, takže $\text{DRK}^{\text{lim}} < \text{DRK}^{\text{ind}}$. Zároveň jsme demonstrovali část (ii) tvrzení. Platí tedy $\text{DRK}^{\text{lim}} \cong \text{DRK}^{\text{ind}}$.

❖ Platí, že DRK^{rout} silnější než DRK^{lim} . Důkaz (i) je technicky složitější (viz [Hull a Su 94]).

Bezpečné formule DRK

Df.: Bezpečná formule DRK, A, je formule DRK, která je definitní a syntakticky charakterizovatelná.

1. má eliminovaný $\forall, \Rightarrow$

2. je-li v A obsažena disjunkce, pak je podformulí

$$\varphi_1(x_1, \dots, x_s) \vee \varphi_2(x_1, \dots, x_s),$$

tj. φ_i obsahují stejné volné proměnné,

3. je-li v A obsažena konjunkce (maximální), např.

$\varphi \equiv \varphi_1 \wedge \dots \wedge \varphi_r$, $r \geq 1$, pak každá volná proměnná ve φ je omezená, tj. platí pro ni alespoň jedna

z podmínek:

- proměnná je volná ve φ_i , která není aritmetické porovnání a není negací,
- existuje $\varphi_i \equiv x=a$, kde a je konstanta,
- existuje $\varphi_i \equiv x=y$, kde y je omezená.

Bezpečné formule DRK

4. $\neg$ smí být použit pouze v konjunkcích typu 3.

Př.:

$x=y$ NENÍ bezpečná

$x=y \vee R(x,y)$ NENÍ bezpečná

$x=y \wedge R(x,y)$ JE bezpečná

$R(x,y,z) \wedge \neg (P(x,y) \vee Q(y,z))$ NENÍ bezpečná,
je definitní.

$R(x,y,z) \wedge \neg P(x,y) \wedge \neg Q(y,z)$ je bezpečná!

Ekvivalence relačních jazyků

4 přístupy:

- ❖ doménový relační kalkul (DRK)
- ❖ n-ticový relační kalkul (NRK)
- ❖ relační algebra (A_R)
- ❖ DATALOG

Dokážeme: $DRK \cong A_R$

Lemma: Necht' φ je Boolský výraz vytvořený pomocí $\neg, \wedge, \vee$ a jednoduchých selekcí $X \theta Y$ nebo $X \theta k$, kde $\theta \in \{\leq, \geq, \neq, <, >, =\}$, k je konstanta a X, Y jsou jména atributů. Pak k $E(\varphi)$, kde $E \in A_R$ existuje relační výraz E' , jehož každá selekce je jednoduchá a $E(\varphi) \cong E'$.

Důkaz: 1. každá $\neg$ se propaguje k nějaké jednoduché selekci a θ se nahradí svou negací.

Ekvivalence relačních jazyků

2. indukcí podle počtu operátorů $\wedge, \vee$.

Pro $\emptyset$ operátorů - triviální

$E(\varphi) \equiv E(\varphi_1 \wedge \varphi_2)$ a E obsahuje nejvýše selekce, které jsou jednoduché. Pak $E(\varphi) \equiv E(\varphi_1)(\varphi_2)$.

$E(\varphi) \equiv E(\varphi_1 \vee \varphi_2)$ a E obsahuje nejvýše selekce, které jsou jednoduché. Pak $E(\varphi) \equiv E(\varphi_1) \cup E(\varphi_2)$.

Př.: $E \equiv R(\neg (A_1 = A_2 \wedge (A_1 < A_3 \vee A_2 \leq A_3)))$

pak $\varphi \equiv A_1 \neq A_2 \vee (A_1 \geq A_3 \wedge A_2 > A_3)$

a $E' \equiv R(A_1 \neq A_2) \cup R(A_1 \geq A_3) (A_2 > A_3)$

Od relační algebry k DRK

Tv.: Každý dotaz vyjádřitelný v A_R je vyjádřitelný DRK.

Důkaz: indukcí podle počtu operátorů v relačním výrazu E.

1. $\emptyset$ operátorů v E.

$$E \equiv R \rightarrow \{x_1, \dots, x_k \mid R(x_1, \dots, x_k)\}$$

$$E \equiv \text{konst. relace} \rightarrow \{x_1, \dots, x_k \mid x_1 = a_1 \wedge \dots \wedge x_k = a_k \vee x_1 = b_1 \wedge \dots \wedge x_k = b_k \vee \dots\}$$

2. $E \equiv E_1 \cup E_2$ podle indukční hypotézy existují formule e_1 a e_2 s volnými proměnnými $x_1, \dots, x_k$;

$$\rightarrow \{x_1, \dots, x_k \mid e_1(x_1, \dots, x_k) \vee e_2(x_1, \dots, x_k)\}$$

3. $E \equiv E_1 - E_2$

$$\rightarrow \{x_1, \dots, x_k \mid e_1(x_1, \dots, x_k) \wedge \neg e_2(x_1, \dots, x_k)\}$$

4. $E \equiv E_1[i_1, \dots, i_k]$

$$\rightarrow \{x_{i_1}, \dots, x_{i_k} \mid \exists x_{j_1}, \dots, x_{j(n-k)} e_1(x_1, \dots, x_n)\}$$

Od relační algebry k DRK

5. $E \equiv E_1 \times E_2$

$$\rightarrow \{x_1, \dots, x_m, x_{m+1}, \dots, x_{m+n} \mid e_1(x_1, \dots, x_m) \wedge e_2(x_{m+1}, \dots, x_{m+n})\}$$

6. $E \equiv E_1(\varphi)$

$$\rightarrow \{x_1, \dots, x_k \mid e_1(x_1, \dots, x_k) \wedge x_A \theta x_B\}, \text{ je-li } \varphi \equiv A \theta B$$

$$\text{nebo} \quad x_A \theta a \quad \text{je-li } \varphi \equiv A \theta a$$

Dle lemmatu stačí, když φ označuje jednoduchou selekci.

Sémantická definice definitních formulí

Postačující podmínky pro definitní formule A :

1. komponenty TRUE-ohodnocení A jsou z $\text{adom}(A)$.
2. je-li $A' \equiv \exists y \varphi(y)$, pak je-li pro nějaké y_0
 $\varphi(y_0) \Leftrightarrow \text{TRUE}$, pak $y_0 \in \text{adom}(\varphi)$.
3. je-li $A' \equiv \forall y \varphi(y)$, pak je-li pro nějaké y_0
 $\varphi(y_0) \Leftrightarrow \text{FALSE}$, pak $y_0 \in \text{adom}(\varphi)$.

Pz.: 2. a 3. platí pro jakékoli přípustné hodnoty volných proměnných
 $v \varphi$ (mimo y).

Pz.: vysvětlení podmínky 3.

$$\forall y \varphi(y) \Leftrightarrow \neg \exists y \neg \varphi(y)$$

$\Rightarrow$ je-li pro nějaké $y_0 \neg \varphi(y_0) \Leftrightarrow \text{TRUE}$, pak podle 2. platí $y_0 \in \text{adom}(\neg \varphi)$.

Sémantická definice definitních formulí

Protože $\text{adom}(\neg\varphi) = \text{adom}(\varphi)$, pak

$$\varphi(y_0) \Leftrightarrow \text{FALSE} \Rightarrow y_0 \in \text{adom}(\varphi).$$

Tv.: Eliminace $\forall$ a $\wedge$ z definitní formule vede opět k definitní formuli.

Od DRK k relační algebře

Tv.: Každý dotaz vyjádřitelný definitním výrazem DRK je vyjádřitelný v A_R .

Důkaz: indukcí podle počtu operátorů v A definitního výrazu

$$\{x_1, \dots, x_k | A(x_1, \dots, x_k)\} \quad (+)$$

- ❖ $adom(A)$ vyjádříme jako výraz A_R . Označíme ho E .
- ❖ A upravíme tak, že obsahuje pouze $\exists, \vee, \neg$.
- ❖ Důkaz bude pro $adom(A)^k \cap \{x_1, \dots, x_k | A'(x_1, \dots, x_k)\}$. Když $A' \equiv A$ a A je definitní, vede $\cap$ k výrazu (+).

Indukce:

1. $\emptyset$ operátorů v A' . Pak A' je atomická formule.

$$x_1 \theta x_2 \rightarrow (E \times E)(1 \theta 2)$$

$$x_1 \theta a \rightarrow E(1 \theta a)$$

$$R(x_1, \dots, x_m) \rightarrow R(\dots \wedge i_1 \theta i_2 \wedge \dots)[\dots, i_1, \dots], \text{ bylo-li např. } x_{i1} = x_{i2}$$

Od DRK k relační algebře

2. A' má alespoň jeden operátor a indukční hypotéza platí pro všechny podformule z A' s méně operátory než A'.

➤ $A'(u_1, \dots, u_m) \equiv A^1(u_1, \dots, u_n) \vee A^2(u_1, \dots, u_p)$. Pak pro výrazy $\text{adom}(A)^m \cap \{\underline{u}|A^i(\underline{u})\}$ existují rel. výrazy E_i . Transformace vede na $\cup$.

Př.: $A'(u_1, u_2, u_3, u_4) \equiv A^1(u_1, u_3, u_4) \vee A^2(u_2, u_4)$

$\rightarrow (E_1 \times E) [1,4,2,3] \cup (E_2 \times E \times E) [3,1,4,2]$

➤ $A'(u_1, \dots, u_m) \equiv \neg A^1(u_1, \dots, u_m)$. Pak pro výraz $\text{adom}(A)^m \cap \{\underline{u}|A^1(\underline{u})\}$ existuje rel. výraz E_1 . Transformace vede na $-$, tj. $E^m - E_1$

➤ $A'(u_1, \dots, u_m) \equiv \exists u_{m+1} A^1(u_1, \dots, u_m, u_{m+1})$. Pak pro výraz $\text{adom}(A)^{m+1} \cap \{\underline{u}|A^1(\underline{u})\}$ existuje rel. výraz E_1 . Transformace vede na $[]$, tj. $E_1[1,2,\dots,m]$

Jestliže $A' \equiv A$, pak odpověď se nezmění.

Od DRK k relační algebře

Př.: $\{w,x \mid R(w,x) \wedge \forall y(\neg S(w,y) \wedge \neg S(x,y))\}$ je definitní výraz.

Zdůvodnění: $\text{dom}(\neg S(w,y) \wedge \neg S(x,y)) = \text{dom}(S)$

Nechť $y_0 \notin \text{dom}(S)$. Pak $\neg S(w,y_0) \wedge \neg S(x,y_0) \Leftrightarrow \text{TRUE}$.

Tedy je splněna podmínka 3 z upřesnění definice defin. form.

Eliminací $\wedge$ a $\forall$ obdržíme definitní výraz:

$$\{w,x \mid \neg (\neg R(w,x) \vee \exists y(S(w,y) \vee S(x,y)))\}$$

Transformace:

$$S(w,y) \vee S(x,y) \rightarrow (S \times E)[1,3,2] \cup (S \times E)[3,1,2]$$

$$\exists y (\quad \neg \quad) \rightarrow (\quad \neg \quad) [1, 2] \text{ označme jako } E'$$

Pz.: E' jde optimalizovat na $(S \times E)[1,3] \cup (S \times E)[3,1]$

$$\neg R(w,x) \rightarrow E^2 - R$$

$$\neg R(w,x) \vee \exists y(S(w,y) \vee S(x,y)) \rightarrow (E^2 - R) \cup E'$$

$$\neg (\quad \neg \quad) \rightarrow E^2 - ((E^2 - R) \cup E')$$

Od DRK k relační algebře

Problém: výsledek vede k neefektivnímu vyhodnocení

Optimalizace:

Nechť X označuje doplněk X do E. Platí:

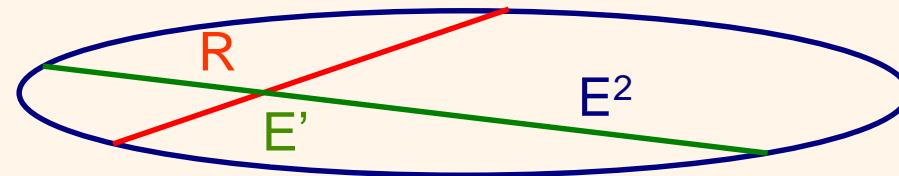
$$\underline{X \cup Y} = \underline{X} \cap \underline{Y}$$

$$\Rightarrow E^2 - ((E^2 - R) \cup E') = (E^2 - (E^2 - R)) \cap (E^2 - E')$$

=

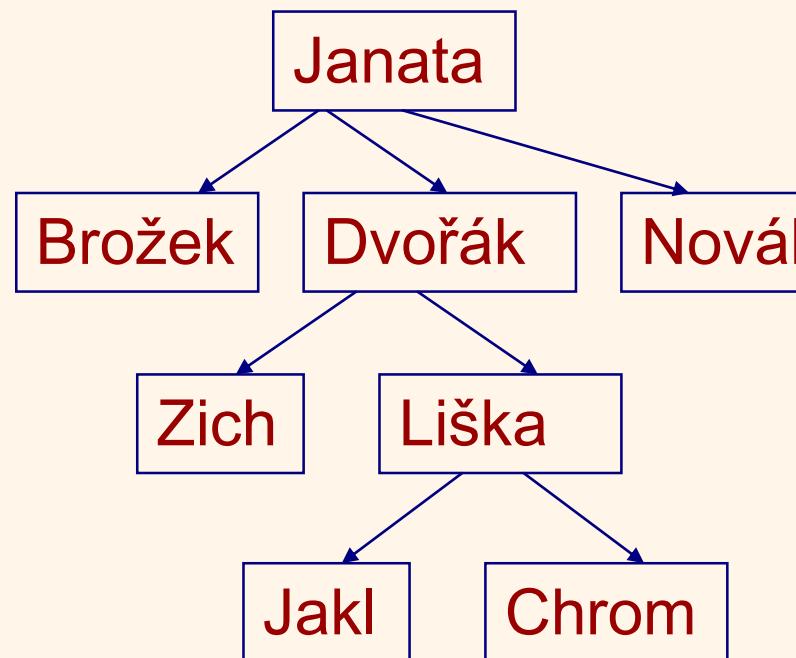
$$R \cap \underline{E'} = R - E'$$

Vizualizace:

Vyjadřovací síla DRK (A_R)

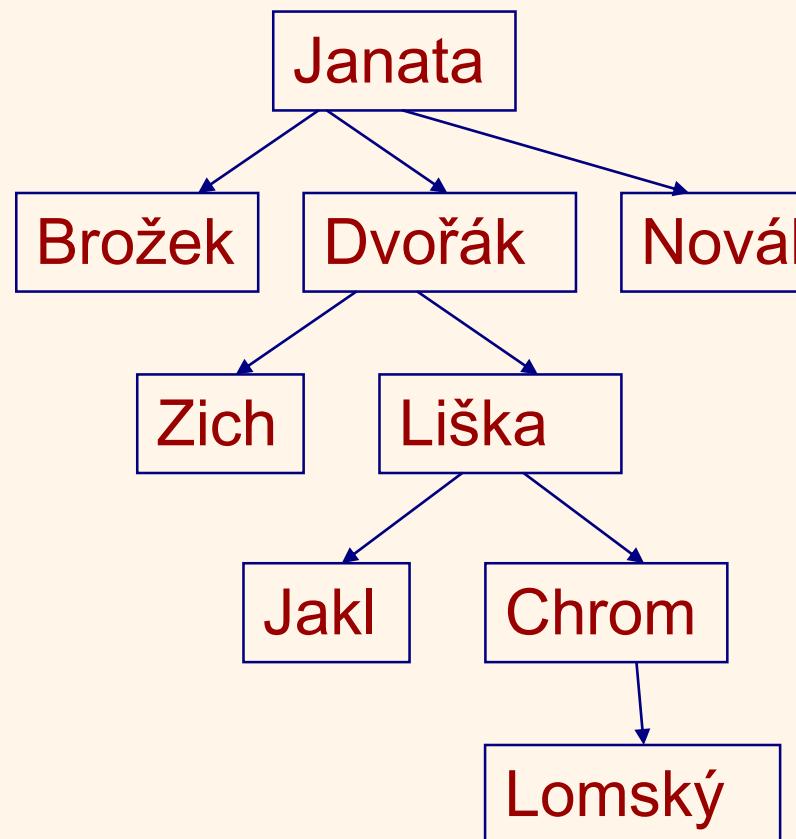
D.:Najdí všechny podřízené Dvořáka.

Pomocí:
sjednocení
1 spojení
projekce

Vyjadřovací síla DRK (A_R)

D.:Najdí všechny podřízené Dvořáka.

Pomocí
sjednocení
2 spojení
projekce

Dotaz na tranzitivní uzávěr (0)

Pojmy:

Df.: Binární relace R je *tranzitivní*, jestliže pro každé $(a,b) \in R$ a $(b,c) \in R$ také $(a,c) \in R$.

Df.: *Tranzitivní* uzávěr relace R , R^+ , je nejmenší tranzitivní relace obsahující R .

V databázích: schéma relace R , relace R^*

Př.: NAD-POD(Nadřízený, Podřízený) vychází z tranzitivních vztahů na konceptuální úrovni.

NAD-POD* obsahuje pouze přímé vztahy, např. (Janata, Dvořák), (Liška, Chromý), ...

Cíl: spočítat tranzitivní uzávěr relace NAD-POD*

Předpoklad: budeme uvažovat relace, které jsou tranzitivní na konceptuální úrovni.

Dotaz na tranzitivní uzávěr (1)

Tv.: Nechť R je schéma binární relace. Pak v A_R neexistuje výraz, který pro každou relaci R počítá její tranzitivní uzávěr R^+ .

Důkaz:

1. Nechť $\Sigma_s = \{a_1, a_2, \dots, a_s\}$, $s \geq 1$, je množina konstant, na které neexistuje uspořádání a

$$R_s = \{a_1a_2, a_2a_3, \dots, a_{s-1}a_s\}$$

Pz.: $R_s \Leftrightarrow$ grafu $a_1 \rightarrow a_2 \rightarrow \dots \rightarrow a_s$, tj. transitivita je definovaná pomocí konektivity v orientovaném grafu.

Pz.: je-li na Σ_σ definováno uspořádání $<$, pak

$$R_s^+ \cong (R_s[1] \times R_s[2]) (1 < 2)$$

2. Ukážeme, že pro libovolný výraz $E(R)$ existuje s takové, že $E(R_s) \neq R_s^+$.

Dotaz na tranzitivní uzávěr (2)

3. Lemma: Je-li E výraz relační algebry, pak pro dostatečně velké s

$$E(R_s) \cong \{b_1, \dots, b_k \mid \Gamma(b_1, \dots, b_k)\},$$

kde $k \geq 1$ a Γ je formule v disjunktivní normální formě.

Atomické formule v Γ mají speciální tvar:

$$b_i = a_j, b_i \neq a_j,$$

$b_i = b_j + c$ nebo $b_i \neq b_j + c$, kde c je (ne nutně kladná) konstanta, přičemž

$b_j + c$ je zkratka pro "takové a_m , pro které $b_j = a_{m-c}$ "

Doména interpretace pro ohodnocení proměnných b_j je Σ_s .

Pz.: $b_i = b_j + c \Leftrightarrow b_i$ je za b_j ve vzdálenosti c uzelů.

Dotaz na tranzitivní uzávěr (3)

4. Důkaz sporem.

- ❖ existuje E tak, že $E(R) = R^+$ a jakoukoliv relaci R , tj. i $E(R_s) = R_s^+$ pro dostatečně velká s
- ❖ dle lemmatu, $R_s^+ \cong \{b_1, b_2 \mid \Gamma(b_1, b_2)\}$

Nastávají dva případy:

(a) každá klauzule z Γ obsahuje atom tvaru

$$b_1 = a_i, \quad b_2 = a_i \text{ nebo } b_1 = b_2 + c \quad (\Leftrightarrow b_2 = b_1 - c)$$

Necht' $b_1 b_2 = a_m a_{m+d}$,

kde $m >$ libovolné i a $d >$ libovolné c

Dotaz na tranzitivní uzávěr (4)

$\Rightarrow b_1 = a_m$ a $b_2 = a_{m+d}$ nevyhovuje žádné klauzuli z Γ .

$\Rightarrow$ spor ($a_m a_{m+d} \notin R_s^+$)

(b) v Γ existuje klauzule s atomy obsahujícími jen $\neq$.

Nechť $b_1 b_2 = a_{m+d} a_m$, kde ani $b_i \neq a_m$ ani $b_i \neq a_{m+d}$
není obsaženo v Γ a $d > 0$ je větší než libovolné c

$\vee b_1 \neq b_2 + c$ nebo $b_2 \neq b_1 + c$ v Γ (viz konstrukce Γ)

$\Rightarrow a_{m+d} a_m \in E(R_s)$ pro postačující s, ale $\notin R_s^+ \Rightarrow$ spor

Tedy: Pro jakýkoliv výraz E vždy existuje s pro něž

$$E(R_s) \neq R_s^+$$

Dotaz na tranzitivní uzávěr (5)

5. Důkaz lemmatu - indukcí dle počtu operátorů v E

I. $\emptyset$ operátorů $\Rightarrow E \equiv R_s$ nebo E je relační konstanta stupně 1

$\Rightarrow E \equiv \{b_1, b_2 \mid b_2 = b_1 + 1\}$, resp.

$E \equiv \{b_1 \mid b_1 = c_1 \vee b_1 = c_2 \vee \dots \vee b_1 = c_m\}$,

II. a) $E \equiv E_1 \cup E_2, E_1 - E_2, E_1 \times E_2$

$E_1 \cong \{b_1, \dots, b_k \mid \Gamma_1(b_1, \dots, b_k)\}$

$E_2 \cong \{b_1, \dots, b_m \mid \Gamma_2(b_1, \dots, b_m)\}$

$\Rightarrow$ pro $\cup$ a - je $k=m$ a tedy

Dotaz na tranzitivní uzávěr (6)

$E \cong \{b_1, \dots, b_k \mid \Gamma_1(b_1, \dots, b_k) \vee \Gamma_2(b_1, \dots, b_k)\}$, resp. ,

$E \cong \{b_1, \dots, b_k \mid \Gamma_1(b_1, \dots, b_k) \wedge \neg \Gamma_2(b_1, \dots, b_k)\}$,

$\Rightarrow$ pro $\times$

$E \cong \{b_1, \dots, b_k, b_{k+1}, \dots, b_{k+m} \mid \Gamma_1(b_1, \dots, b_k) \wedge \Gamma_2(b_{k+1}, \dots, b_{k+m})\}$

!! pak následuje transformace do DNF.

b) $E \cong E_1(\varphi)$ a φ obsahuje bud' $=$ nebo $\neq$

$\Rightarrow E \cong \{b_1, \dots, b_k \mid \Gamma_1(b_1, \dots, b_k) \wedge \varphi(b_1, \dots, b_k)\}$

Dotaz na tranzitivní uzávěr (7)

c) $E \equiv E_1[S]$

Budeme uvažovat projekci odstraňující jeden atribut

$\Rightarrow$ jde o posloupnost permutací proměnných a eliminaci poslední komponenty

eliminace b_k vede k

$\{b_1, \dots, b_{k-1} \mid \exists b_k \Gamma(b_1, \dots, b_k)\}$, kde Γ je v DNF

$\Rightarrow$ podle a) ..

$\cup_{i=1 \dots m} \{b_1, \dots, b_{k-1} \mid \exists b_k \Gamma_i(b_1, \dots, b_k)\}$

$\Rightarrow$ budeme eliminovat $\exists$ z jednoho konjunktu

❖ v Γ_i není $b_k = a_i$, $b_i = b_k + c$, $b_k = b_i + c$

$\Rightarrow \{b_1, \dots, b_{k-1} \mid \underline{\Gamma}_i(b_1, \dots, b_{k-1})\}$

kde $\underline{\Gamma}_i$ neobsahuje $b_k \neq a_i$, $b_i \neq b_k + c$, $b_k \neq b_i + c$

Dotaz na tranzitivní uzávěr (8)

Tranzitivní uzávěr relace funkcionálně

Df.: *kompozice* $R \circ S$ binárních relací R, S definovaných na doméně D je binární relace

$$\{a,b \mid \exists c \in D, (a,c) \in R^* \wedge (c,b) \in S^* \}$$

Nechť f je funkce přiřazující binární relaci R binární relaci R' (obě relace jsou definovány nad D).

Df.: Nechť R je relační proměnná a $f(R)$ relační výraz. Pak *nejmenší pevný bod* (NPB) rovnice

$$R = f(R) \tag{1}$$

je relace R^* taková, že platí:

- $R^* = f(R^*)$ /pevný bod/
- $S^* = f(S^*) \Rightarrow R^* \subseteq S^*$ /minimalita/

Df.: f je *monotónní* jestliže pro každé dvě relace R_1^* , R_2^*

$$R_1^* \subseteq R_2^* \Rightarrow f(R_1^*) \subseteq f(R_2^*)$$

Tranzitivní uzávěr relace funkcionálně

Tv.: f je monotónní právě když platí

$$f(R_1 \cup R_2) \supseteq f(R_1) \cup f(R_2)$$

Df.: f je *aditivní* právě když platí

$$f(R_1 \cup R_2) = f(R_1) \cup f(R_2)$$

Tv.: Aditivní funkce je monotónní

Tv.(Tarski): Je-li f monotónní, pak nejmenší pevný bod rovnice (1) existuje.

Konstrukce NPB:

NPB se získá pro konečnou relaci R opakovanou aplikací f.

Je-li $\emptyset$ výchozí, pak $f^{i-1}(\emptyset) \subseteq f^i(\emptyset)$

Pak existuje $n_0 \geq 1$ takové, že: ...

$$\emptyset \subset f(\emptyset) \subset f^1(\emptyset) \subset \dots \subset f^{n_0}(\emptyset) = f^{n_0+1}(\emptyset)$$

Relace $f^{n_0}(\emptyset)$ je NPB rovnice (1).

Tranzitivní uzávěr relace funkcionálně

Důkaz: indukcí podle i se ukáže, že relace $f^{n_0}(\emptyset)$ je obsažena v každém pevném bodu rovnice (1).

Tv.: Tranzitivní uzávěr binární relace R^* definované na D je NPB rovnice

$$S = S \circ R^* \cup R^*$$

kde S je relační proměnná (binární, def. na D).

Důkaz: $f(S) = S \circ R^* \cup R^*$

$$\Rightarrow f^n(\emptyset) = \bigcup_{i=1..n} R^* \circ R^* \circ \dots \circ R^*$$

což vede k tranzitivnímu uzávěru

$$\bigcup_{i=1..\infty} R^* \circ R^* \circ \dots \circ R^*$$

Tranzitivní uzávěr relace funkcionálně

Př.: Mějme schéma relace

LETADLA(Z, D, ODLET, PŘÍLET)

Úkol: vyjádřit SPOJE s přestupy

Řešení: SPOJE* je dána jako NPB rovnice

SPOJE = LETADLA $\cup$ (LETADLA $\times$ SPOJE)

(2=5 $\wedge$ 4<7)[1, 6, 3, 8]

Tv.: Každý výraz relační algebry neobsahující rozdíl je aditivní ve všech svých proměnných.

Pz.:

- ❖ nemonotónní výraz může mít NPB,
- ❖ je-li ve výrazu rozdíl, nemusí být výraz nemonotónní.

Tranzitivní uzávěr relace funkcionálně

Df.: *Minimální pevný bod* (MPB) rovnice (1) je takový pevný bod R^* , že neexistuje žádný další její pevný bod, který je vlastní podmnožinou R^* .

$\Rightarrow \exists$ NPB, pak je jediným MPB.

Existuje-li více MPB, pak jsou navzájem neporovnatelné a NPB neexistuje.

Databáze intenzionálne

Př.: mějme predikáty

$F(x,y)$ x je otec y

$M(x)$ x je muž

$S(x,y)$ x je sourozencem y

$B(x,y)$ x je bratr y

Extenzionální databáze (EDB):

$F(Oldřich, Pavel)$ (1)

$F(Oldřich, Jaroslav)$ (2)

$F(Jaroslav, Veronika)$ (3)

Databáze intenzionálne

Intenzionální databáze (IDB):

$M(x) :- F(x,y)$ (4)

$S(y,w) :- F(x,y), F(x,w)$ (5)

$B(x,y) :- S(x,y), M(x)$ (6)

Dotazy:

D_1 : Má Pavel bratra?

D_2 : Najdi všechny (x,y) , kde x je bratrem y

D_3 : Najdi všechny (x,y) , kde x je sourozencem y

Řešení LP rezoluční metodou

EDB jako množina tvrzení

IDB jako množina Hornových klauzulí:

$$F(x,y) \Rightarrow M(x)$$

$$F(x,y) \wedge F(x,w) \Rightarrow S(y,w)$$

$$S(x,y) \wedge M(x) \Rightarrow B(x,y)$$

Předpoklad: formule v IDB jsou univerzálně kvantifikované,
např.:

$$\forall x \forall y \forall w (F(x,y) \wedge F(x,w) \Rightarrow S(y,w))$$

Reformulace D₁: $\exists z B(z, \text{Pavel})$

Řešení LP rezoluční metodou

Rezoluční metoda:

- ❖ odvození sporem
- ❖ odvoditelnost je ekvivalentní odvození prázdné klauzule (NIL) v ostatních případech nelze říci, zdali je klauzule odvoditelná

Princip: $A_1 \vee \dots \vee A_i \vee B_1 \quad C_1 \vee \dots \vee C_j \vee \neg B_2$

- ❖ pomocí *unifikace*: substitucemi se snažíme dosáhnout toho, aby B_1 a B_2 byly komplementární
- ❖ odvození rezolventy: je-li po unifikaci tvar vstupu $\underline{A}_1 \vee \dots \vee \underline{A}_i \vee B \quad \underline{C}_1 \vee \dots \vee \underline{C}_j \vee \neg B$, pak lze odvordin $\underline{A}_1 \vee \dots \vee \underline{A}_i \vee \underline{C}_1 \vee \dots \vee \underline{C}_j$

Řešení LP rezoluční metodou

Tv.: Rezolventa je (ne)splnitelná, byly-li vstupní klauzule (ne)splnitelné

Cíl procedury: odvodit NIL

Zdůvodnění:

$W = \{A_1, \dots, A_m\}$, pak $W \models A$ právě když

$A_1 \wedge \dots \wedge A_m \wedge \neg A$ je nesplnitelná

Podle Gödelovy věty je nesplnitelnost částečně rozhodnutelná, tj. existuje procedura P tak, že pro každou formuli φ platí:

je-li φ nesplnitelná, $P(\varphi)$ se zastaví a oznámí to,

je-li φ splnitelná, $P(\varphi)$ buď skončí a oznámí to, nebo neskončí.

Řešení LP rezoluční metodou

Př.: k EDB a IDB přidáme $\neg B(z, \text{Pavel})$ (7)

a spustíme rezoluční metodu:

(8) S(Jaroslav,w) :- F(Oldřich,w)	$z(2),(3)$
(9) S(Jaroslav,Pavel)	$z(8),(1)$
(10) M(Jaroslav)	$z(3),(4)$
(11) B(Jaroslav,y) :- S(Jaroslav,y)	$z(10),(6)$
(12) B(Jaroslav,Pavel)	$z(11),(9)$
(13) NIL	$z(12),(7)$

Terminologie a omezení

- ❖ termy: proměnné nebo konstanty
- ❖ *tvrzení (fakty)* jsou atomické formule obsahující pouze konstanty
- ❖ *pravidla* jsou Hornovy klausule
$$L_0:- L_1, \dots, L_n$$
kde jsou atomické (positivní) formule
- ❖ atomické formule nebo negace atomických formulí se nazývají *literály*.
- ❖ *positivní a negativní literály*
- ❖ tvrzení se nazývají *základní literály*

Terminologie a omezení

- ❖ struktura pravidla:

L_0 *hlava pravidla*

$L_1, \dots, L_n$ *tělo pravidla*

Pz.: tvrzení i literály jsou Hornovy klauzule

DATALOG - syntaxe a sémantika (1)

1. *(data)logický program* je množinou tvrzení a pravidel
2. tři druhy predikátových symbolů

- $R_i \in \mathcal{R}$
- $S_i \dots$ virtuální relace
- vestavěné predikáty $\leq, \geq, \neq, <, >, =$

R_i a S_i se nazývají *pravé*.

Pz.: $\neq$ nebudeme chápat jako negaci (budeme porovnávat pouze omezené proměnné)

3. sémantiku logických programů je možné vybudovat minimálně třemi různými způsoby:

- logicko-odvozovacím přístupem,
- logicko-modelovým přístupem,
- pomocí pevného bodu zobrazení.

DATALOG - syntaxe a sémantika (2)

❖ *logicko-odvozovací přístup*

Metoda: interpretace pravidel jako axiomů použitelných k důkazu, tj. provádíme substituce v těle pravidel a odvozujeme nová tvrzení z hlavy pravidel. V případě DATALOGu tak lze získat právě všechna odvoditelná tvrzení.

❖ *logicko-modelový přístup*

Metoda: za predikátové symboly dosadíme relace tak, aby na nich byla splněna pravidla.

Př.: Uvažujme logický program LP

IDB: $P(x) :- Q(x)$
               $Q(x) :- R(x),$

tj. Q a P označují virtuální relace.

DATALOG - syntaxe a sémantika (2)

- ❖ Necht: $\begin{array}{lll} R(1) & Q(1) & P(1) \\ & Q(2) & P(2) \\ & & P(3) \end{array}$ M_1

Relace P^* , Q^* , R^* tvoří model M_1 logického programu LP.

- ❖ Necht': $R(1)$ (a ostatní tvrzení mají hodnotu FALSE). Pak relace P^* , Q^* , R^* netvoří model programu P.

- ❖ Necht': $\begin{array}{lll} R(1) & Q(1) & P(1) \end{array}$ M_2

Pak relace P^* , Q^* , R^* tvoří model M_2 logického programu LP.

Necht' EDB: $R(1)$, tj. relační DB je dána jako

$$R^* = \{(1)\}.$$

Pak M_1 i M_2 jsou s danou databází konzistentní.

DATALOG - závislostní graf (1)

- M_2 tvoří dokonce minimální model, tj. změníme-li v něm cokoliv, porušíme konzistenci.
- M_1 netvoří minimální model.

Pz.: při obou sémantikách obdržíme stejný výsledek.

Nevýhody obou přístupů: neefektivní algoritmy v případě, že EDB je dána databázovými relacemi.

❖ *pomocí pevného bodu zobrazení*

Metoda: vyhodnocovací algoritmus+relační db stroj

DATALOG - závislostní graf (2)

Df.: **závislostní graf** logického programu P

uzly: predikáty z R a IDB

hrany: (U,V) je hrana, existuje-li pravidlo
 $V :- \dots U \dots$

Př.: rozšíření původního příkladu

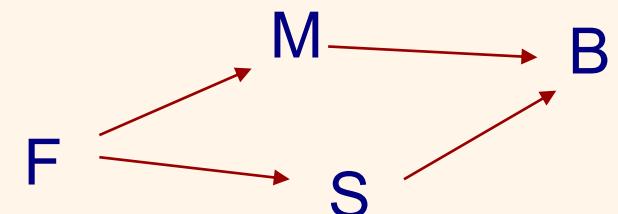
$M(x) :- F(x,y)$

$S'(y,w) :- F(x,y), F(x,w), y \neq w$

$B(x,y) :- S'(x,y), M(x)$

$C(x,y) :- F(x_1,x), F(x_2,y), S'(x_1,x_2)$

$C(x,y) :- F(x_1,x), F(x_2,y), C(x_1,x_2)$

DATALOG - závislostní graf (3)

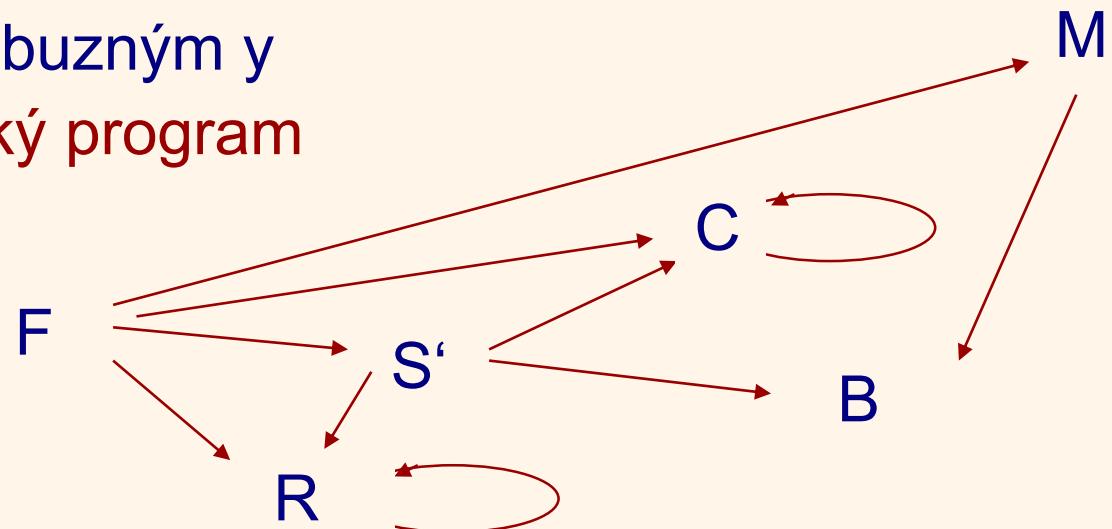
$R(x,y) :- S'(x,y)$

$R(x,y) :- R(x,z), F(z,y)$

$R(x,y) :- R(z,y), F(z,x)$

kde $C(x,y)$ ... x je bratrem (sestřenicí) y , tj. mají otce
bratry

$R(x,y)$ ... x je příbuzným y
rekurzivní datalogický program

DATALOG - závislostní graf (3)

R, C ... *rekurzivní* predikáty

Df.: Logický program je *rekurzivní*, existuje-li v jeho závislostním grafu cyklus.

DATALOG - bezpečná pravidla

Df.: *bezpečné pravidlo*

Proměnnou x vyskytující se v pravidle nazveme *omezenou*, jestliže se vyskytuje v literálu L v těle tohoto pravidla, přičemž:

- L je dán pravým predikátem, nebo
- L má tvar $x = a$ nebo $a = x$, nebo
- L má tvar $x=y$ nebo $y=x$ a y je omezená.

Pravidlo je *bezpečné*, jsou-li všechny jeho proměnné omezené.

Př.: bezpečnost pravidel

`JE_VĚTŠÍ_NEŽ(x,y) :- x > y`

`PŘÁTELÉ(x,y) :- M(x)`

`S'(y,w) :- F(x,y), F(x,w), y ≠ w`

Nerekurzivní DATALOG

- ❖ jeho závislostní graf je acyklický
- ❖ topologické uspořádání uzelů tak, že $R_i \rightarrow R_j$ implikuje $i < j$

Pz.: uspořádání není dáno jednoznačně

Př.: uspořádání F - M - S - B

Nerekurzivní DATALOG

Princip algoritmu (pro jednu virtuální relaci):

(1) $U(x_1, \dots, x_k) :- V_1(x_{i1}, \dots, x_{ik}), \dots, V_s(x_{j1}, \dots, x_{js})$

(2) pro U se provede

převeď na spojení a selekce

projekce na výsledek

(3) kroky (1), (2) se provedou pro všechna pravidla s U
v hlavě a dílčí výsledky

se sjednotí

Pz.: vzhledem k acykličnosti a topologickému
uspořádání lze vždy provést kroky (1), (2) na nějaké
pravidlo

Nerekurzivní DATALOG

Př.: konvence: proměnná $x \rightarrow$ atribut X

Přepis pravidla

❖ $C(x,y) :- F(x_1,x), F(x_2,y), S'(x_1,x_2)$

1. krok:

$$POM(X1,X,X2,Y) = F(X1,X) * F(X2,Y) * S'(X1,X2)$$

2. krok:

$$C(X,Y) = POM[X,Y]$$

❖ pro S'

$$S'(Y,W) = (F(X,Y) * F(X,W)) (Y \neq W)[Y,W]$$

Nerekurzivní DATALOG

Další možnosti:

- ❖ $V(x,y) :- P(a,x), R(x,x,z), U(y,z)$

1. a 2. krok:

$$V(.,.) = (P(1=a)[2] * R(1=2)[1,3] * U)[.,.]$$

Problém: v hlavě pravidla mohou být konstanty, resp. stejné proměnné, různé pořadí proměnných

Požadavek na *rektifikaci*: transformace pravidel tak, aby hlavy se stejným predikátovým symbolem měly po řadě stejné proměnné

Nerekurzivní DATALOG

Př.: $P(a,x,y) :- R(x,y)$
 $P(x,y,x) :- R(y,x)$

zavedeme u, v, w

substituce:

$P(u,v,w) :- R(x,y), u = a, v = x, w = y$
 $P(u,v,w) :- R(y,x), u = x, v = y, w = x$

$\Rightarrow P(u,v,w) :- R(v,w), u = a,$
 $P(u,v,w) :- R(v,u), w = u$

Lemma:

- (1) Je-li pravidlo bezpečné, pak po rektifikaci také.
- (2) Původní a rektifikované pravidlo je ekvivalentní, tj.
po jeho vyhodnocení obdržíme stejnou relaci.

Nerekurzivní DATALOG

Tv.: Vyhodnocený program poskytuje pro každý predikát z IDB množinu tvrzení, která tvoří

1. množinu právě těch tvrzení, dokazatelných z EDB aplikací pravidel z IDB.
2. pro EDB + IDB minimální model.

Důkaz: indukcí na pořadí pravidel.

Rekurzivní DATALOG

Př.:

POD_NAD(x,y):-PRACUJE_PRO(x,y)

POD_NAD(x,y):-PRACUJE_PRO(x,z), POD_NAD(z,y)

v EDB je relace PRACUJE_PRO(Jméno_z,Vedoucí)

POD_NAD* je tranzitivním uzávěrem relace PRACUJE_PRO*

Platí:

PRACUJE_PRO $\subseteq$ POD_NAD

(PRACUJE_PRO * POD_NAD)[1,3] $\subseteq$ POD_NAD

Rekurzivní DATALOG

⇒ POD_NAD* je řešením rovnice
$$(\text{PRACUJE\_PRO} * \text{POD\_NAD})[1,3] \cup \\ \text{PRACUJE\_PRO} = \text{POD\_NAD}$$

Obecněji:

pro IDB existuje soustava rovnic

$$E_i(P_1, \dots, P_n) = P_i \quad i=1, \dots, n$$

Řešení soustavy závisí na EDB a tvoří *pevný bod*.

Pz.: protože všechny použité operace A_R jsou aditivní,
pevný bod existuje a dokonce nejmenší.

Rekurzivní DATALOG

Algoritmus: (Naivní) vyhodnocení

Vstup: EDB = {R₁, ..., R_k}, IDB = {pravidla pro P₁, ..., P_n},

Výstup: nejmenší pevný bod P₁^{*}, ..., P_n^{*}

Metoda: použije se funkce eval(E) vyhodnocující relační výraz E

for i:=1 to n do P_i := ∅;

repeat for i:=1 to n do

    Q_i := P_i;   *{ulož staré hodnoty}*

for i:=1 to n do

        P_i := eval(E_i(P₁, ..., P_n))

until P_i = Q_i pro všechna i ∈ <1, n>

Pz.: Jde o tzv. Gauss-Seidelovu metodu

Rekurzivní DATALOG

Tv.: Vyhodnocovací algoritmus se zastaví a dá nejmenší pevný bod soustavy datalogických rovnic.

Důkaz:

- (1) plyne z toho, že *eval* je monotónní a P_i^* vznikají z konečného množství prvků.
- (2) plyne z toho, že P_i^* je řešení soustavy a navíc je součástí každého řešení pro každé i . Dokazuje se indukcí podle počtu iterací. Začíná se od $\emptyset$, která je součástí každého řešení.

Nevýhody:

- vytváření duplicitních n-tic
- vytváření zbytečně velkých relací, chceme-li ve výsledku selekci P_i^* .

Rekurzivní DATALOG

Metoda diferencí

Idea: v $(k+1)$. kroku iterace nepočítáme P_i^{k+1} , nýbrž

$$D_i^{k+1} = P_i^{k+1} - P_i^k, \text{ tj.}$$

$$P_i^{k+1} = P_i^k \cup D_i^{k+1} \text{ a tedy}$$

$$P_i^{k+1} = E_i(P_i^{k-1}) \cup E_i(D_i^k),$$

protože E_i je aditivní

Změna $eval$ pro P_i danou jedním pravidlem:

$pincreval(E_i(\Delta P_1, \dots, \Delta P_n))$

$$= \cup_{j=1..n} eval(E_i(\dots, P_{j-1}, \Delta P_j, P_{j+1}, \dots))$$

Rekurzivní DATALOG

Změna eval pro P_i danou s pravidly:

$$\begin{aligned} \text{increval}(P_k; \Delta P_1, \dots, \Delta P_n) \\ = \cup_{j=1..s} p\text{increval}(E_j(\Delta P_1, \dots, \Delta P_n)) \end{aligned}$$

Prě.:

$$\text{increval}(S') = \emptyset$$

$$\text{increval}(C) =$$

$$\begin{aligned} & (F(X1, X)^* F(X2, Y)^* \Delta S'(X1, X2))[X, Y] \cup \\ & (F(X1, X)^* F(X2, Y)^* \Delta C(X1, X2))[X, Y] \end{aligned}$$

$$\text{increval}(R) =$$

$$\begin{aligned} & \Delta S'(X, Y) \cup (\Delta R(X, Y)^* F(Z, Y))[X, Y] \cup \\ & (\Delta R(Z, Y)^* F(Z, X))[X, Y] \end{aligned}$$

Rekurzivní DATALOG

Algoritmus: (Polonaivní)vyhodnocení

Vstup: EDB = {R₁, ..., R_k}, IDB = {pravidla pro P₁, ..., P_n},

Výstup: nejmenší pevný bod $P_1^*, \dots, P_n^*$

Metoda: 1x se použije funkce eval a na difference increval

for i:=1 to n do

$\Delta P_i := \text{eval}(E_i(\emptyset, \dots, \emptyset));$

repeat for $i := 1$ to n do $\Delta Q_i := \Delta P_i$; *{ulož staré diference}*

for i:=1 to n do begin

$$\Delta P_i := \text{increval}(E_i; (\Delta Q_1, \dots, \Delta Q_n, P_1, \dots, P_n))$$

$$\Delta P_i := \Delta P_i - P_i$$

{odstraň duplicity}

end;

for $i := 1$ to n do $P_i := P_i \cup \Delta P_i$

until $\Delta P_i = \emptyset$ pro všechna $i \in \{1, n\}$

Rekurzivní DATALOG

Tv.: Vyhodnocovací algoritmus se zastaví a

- ❖ dá NPB soustavy datalogických rovnic,
- ❖ NPB odpovídá právě těm tvrzením, která jsou dokazatelná z EDB pomocí pravidel z IDB.

Př.: $R(x,y) :- P(x,y)$

$R(x,y) :- R(x,z), R(z,y)$

NPB R^* je řešením rovnice

$$R(X,Y) = P(X,Y) \cup (R(X,Z)^* R(Z,Y))[X,Y] \quad (*)$$

➤ Je-li $P^* = \{(1,2), (2,3)\}$, pak

$R^* = \{(1,2), (2,3), (1,3)\}$ je NPB, jehož prvky odpovídají všem odvoditelným tvrzením,

R^* je i minimálním modelem.

Rekurzivní DATALOG

- Je-li $(1,1) \in R^*$, platí $R(1,1) :- R(1,1), R(1,1)$, tedy i $R^* = \{(1,1), (1,2), (2,3), (1,3)\}$ je modelem a je řešením rovnice (*).
- Je-li $(3,1) \in R^*$, pak $\{(1,2), (2,3), (1,3), (3,1)\}$ není modelem a ani není řešením rovnice.
- Nechť $P^* = \emptyset; R^* = \{(1,2)\}$.
Pak R^* je modelem, ale není řešením rovnice.

Využití rekurzivního Datalogu ve webových službách

Předpoklad: webové zdroje s dotazováním, které umožňuje formulovat vždy nějakou podmnožinu konjunktivních dotazů.

Př.: Amazon – zadáme jména autora a obdržíme seznam jeho knih. Dotaz na všechny dostupné knihy není možný.

Př.: Cestovní služba se zdrojovými relacemi R:
lety(start, cíl), vlaky(start, cíl),
autobusy(start, cíl), kyvadl_dopr (start, cíl)

Využití rekurzivního Datalogu ve webových službách

Datalogický program rozšiřuje možnosti konjunktivních dotazů generováním pohledů s rekurzí, např. program P

```
ans(a, b) :- lety(a,c), ind(c,b)
```

```
ind(c,b) :- lety(c,b), autobusy(b, Praha)
```

```
ind(c,b) :- lety(c,c'), ind(c',b)
```

Pz.: z P ovšem nezjistíme žádným způsobem, zdali je Praha dosažitelná odněkud někam s leteckým přestupem a dále kyvadlovou dopravou.

Rozšíření DATALOGu o negaci

Př.: $\text{NSR}(x,y) \dots x$ je příbuzný y , ale není sourozencem y

$\text{NSR}(x,y) :- R(x,y), \neg S'(x,y)$

$\text{NSR}^* = R^* - S^{**}$

nebo

$\text{NSR}(X,Y) = R(X,Y) * \underline{S}'(X,Y)$, kde $\underline{S}'$ je doplněk do nějakého vhodného univerza.

Postup:

- umožníme negaci v těle pravidla, tj. negativní literály mezi $L_1, \dots, L_n$
- bezpečná pravidla musí mít omezené proměnné, tj. zakážeme proměnné, které jsou v negativním literálu a nejsou omezené ve smyslu původní definice.

Rozšíření DATALOGu o negaci

Problém:

ŘEŠENÍM LOGICKÉHO PROGRAMU NEMUSÍ BÝT
NPB, ALE NĚKOLIK MPB.

Př.: $\text{NUDNÝ}(x) :- \neg \text{ZAJÍMAVÝ}(x), \text{MUŽ}(x)$
             $\text{ZAJÍMAVÝ}(x) :- \neg \text{NUDNÝ}(x), \text{MUŽ}(x)$

$$N(X) = M(X) - Z(X)$$

$$Z(X) = M(X) - N(X)$$

Rešení: Nechť $M = \{\text{Honza}\}$

$M1: \{\text{NUDNÝ}^* = \{\text{Honza}\}, \text{ZAJÍMAVÝ}^* = \emptyset\}$

$M2: \{\text{ZAJÍMAVÝ}^* = \{\text{Honza}\}, \text{NUDNÝ}^* = \emptyset\}$

Stratifikovaný DATALOG $\neg$

- ❖ není pravda, že jeden model je menší než druhý,
  - ❖ neexistuje žádný model menší než M1 nebo M2
- $\Rightarrow$ máme dva minimální modely

Intuice: omezení negace - použije-li se, pak na již známou relaci, tj. relace musí nejprve být definovány (event. rekurzivně) bez negace, Pak nová relace může být definována pomocí nich bez nebo s negacemi.

Df.: *Definice virtuální relace* S je množina všech pravidel, které mají S v hlavě.

Df.: S se vyskytuje v pravidlu *pozitivně (negativně)*, je-li obsažena v pozitivním (negativním) literálu.

Stratifikovaný DATALOG

Df: Program P je *stratifikovateľný*, jestliže existuje dělení

$P = P_1 \cup \dots \cup P_n$ (P_i jsou navzájem disjunktní)
takové, že pro každé $i \in \{1, n\}$ platí:

1. Vyskytuje-li se relační symbol S pozitivně v nějakém pravidle z P_i , pak definice S je obsažena v $\cup_{j \leq i} P_j$
2. Vyskytuje-li se relační symbol S negativně v nějakém pravidle z P_i , pak definice S je obsažena v $\cup_{j < i} P_j$
(P_1 může být $\emptyset$)

Df.: Dělení $P_1, \dots, P_n$ se nazývá *stratifikace* P, každé P_i je *stratum*.

Terminologie: stratifikace ... rozvrstvení
stratum ... vrstva

Stratifikovaný DATALOG

Př.: Program $P(x) :- \neg Q(x)$ (1)

$R(1)$ (2)

$Q(x) :- Q(x), \neg R(x)$ (3)

je stratifikovatelný. Stratifikace: $\{(2)\} \cup \{(3)\} \cup \{(1)\}$

Program $P(x) :- \neg Q(x)$

$Q(x) :- \neg P(x)$

není stratifikovatelný.

Df.: Nechť (U,V) je hrana závislostního grafu. (U,V) je *positivní (negativní)*, existuje-li pravidlo $V:- \dots U \dots$ a U se tam vyskytuje pozitivně (negativně).

Pz.: Hrana může být pozitivní i negativní.

Stratifikovaný DATALOG $\neg$

Tv.: Program P je stratifikovatelný právě když jeho závislostní graf neobsahuje cyklus s negativní hranou.

Důkaz: $\Rightarrow$ Každá virtuální relace P má přiřazen index strata, ve kterém je definována. Tedy (P, Q) je pozitivní $\Rightarrow \text{index}(P) \leq \text{index}(Q)$

(P, Q) je negativní $\Rightarrow \text{index}(P) < \text{index}(Q)$

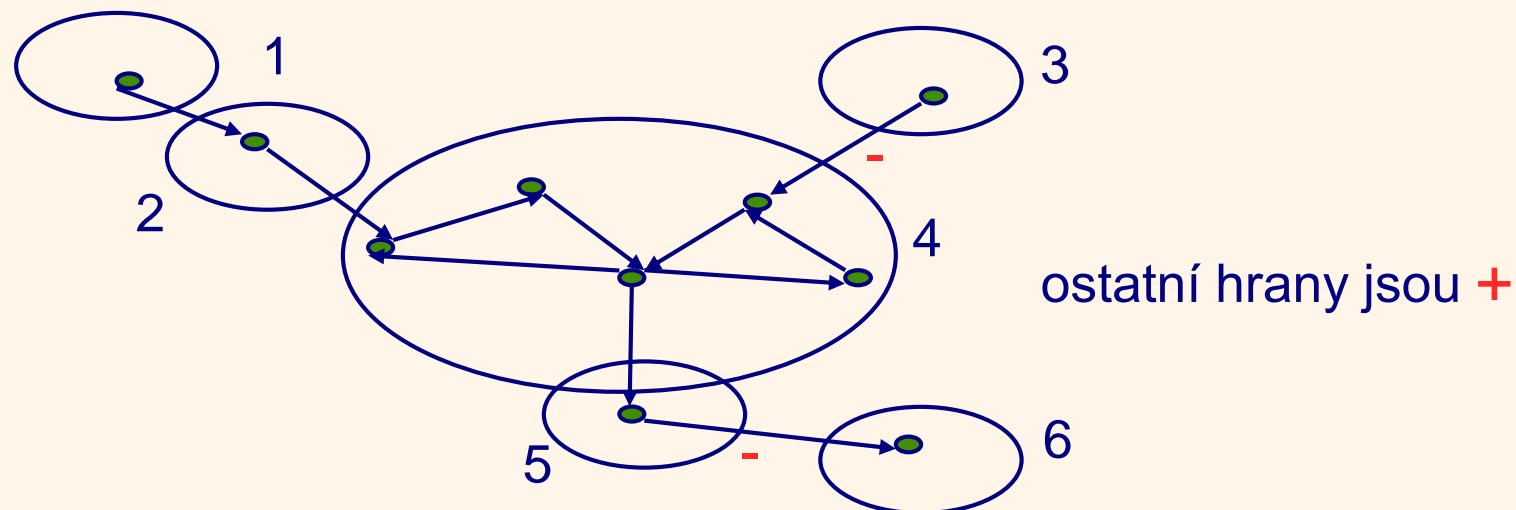
Kdyby existoval cyklus s negativní hranou, existoval by uzel X, kde $\text{index}(X) < \text{index}(X)$, což je spor.

$\Leftarrow$ dekomponujeme závislostní graf na silně souvislé komponenty, provedeme kondenzaci grafu, která je acyklická, a přiřadíme topologické upořádání komponentám.

Stratifikovaný DATALOG $\neg$

Každá z komponent definuje jedno stratum, uspořádání definuje jejich očíslování. Protože negativní hrany jsou nejvýše mezi komponentami, tvoří pravidla odpovídající komponentě stratum.

Př.:

Stratifikovaný DATALOG

Předpoklady: pravidla jsou bezpečná, rektifikovaná.

adom ... sjednocení konstant z EDB a IDB

$\neg Q(x_1, \dots, x_n)$ se transformuje na $(adom \times \dots \times adom) - Q^*$

Algoritmus: vyhodnocení stratifikovatelného programu

Vstup: EDB = {R₁, ..., R_k}, IDB = {pravidla pro P₁, ..., P_n},

Výstup: minimální pevný bod P₁^{*}, ..., P_n^{*}

Metoda: Najdi stratifikaci programu; spočti *adom*;

for i:=1 to s do {s strat}

begin   { pro stratum *i* existují relace spočtené ze strat *j*, kde *j*<*i*}

if ve stratu *i* je Q pozitivní then použij Q;

if ve stratu *i* je Q negativní then použij *adom*ⁿ - Q;

  použij algoritmus pro výpočet NPB

end

Stratifikovaný DATALOG $\neg$

Tv.: Vyhodnocovací algoritmus se zastaví a dá MPB soustavy datalogických rovnic.

Důkaz: PB plyne indukcí podle úrovní

Pz: program stratifikovaného DATALOG $\neg$ u může mít více MPB.

Stratifikovaný DATALOG

EDB: Díl(součástka, podsoučástka, množství)

trojkolka	kolo,	3
trojkolka	rám	1
rám	sedadlo	1
rám	pedál,	2
kolo	ráfek,	1
kolo,	pneu	1
pneu	ventilek	1
pneu	duše,	1

IDB

Velký(P) :- Díl(P,S,Q), Q > 2
Malý(P) :- Díl(P,S,Q), $\neg$ Velký(P)

Stratifikace a výsledný MPB:

Stratum 0: Díl

Stratum 1: Velký   Velký = {trojkolka}

Stratum 2: Malý   Malý = {rám, kolo, pneumatika}

Ale: Relace Malý={trojkolka, rám, kolo, duše}, Velký={} tvoří další MPB tohoto programu, ačkoliv není výsledkem stratifikovaného vyhodnocení.

Stratifikovaný DATALOG

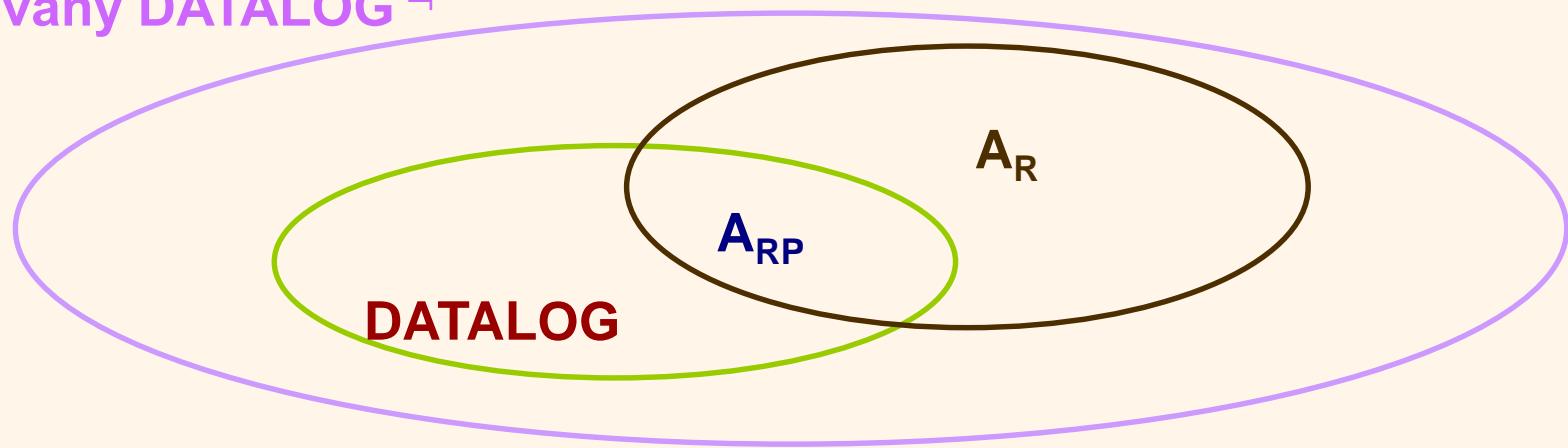
Pz.: Stratifikovatelný program má obecně více stratifikací. Ty jsou ekvivalentní, tj. vyhodnocení vede ke stejnému MPB (Apt, 1986).

Tv.: Nerekurzivní programy DATALOGu vyjadřují právě ty dotazy, které jsou vyjádřitelné monotónní podmnožinou A_R .

Pz.: *pozitivní relační algebra* $A_{RP} \{ \times, \cup, [ ], \varphi \}$.

Stratifikovaný DATALOG $\neg$

stratifikovaný DATALOG $\neg$

Relační algebra a DATALOG $\neg$

Tv.: Nerekurzivní programy DATALOG $\neg$ u vyjadřují právě ty dotazy, které jsou vyjádřitelné v A_R .

Důkaz: $\Leftarrow$ indukcí dle počtu operátorů v E

1. $\emptyset$ operátorů: $E \equiv R$ R je z EDB

$E \equiv$ konst. relace

pak pro každou n-tici přidej $p(a_1, \dots, a_n)$ do EDB. Nic do IDB

2. $E \equiv E_1 \cup E_2$

dle indukční hypotézy existují programy pro E_1 a E_2
(odpovídající predikáty e_1 a e_2)

$e(x_1, \dots, x_n) :- e_1(x_1, \dots, x_n)$

$e(x_1, \dots, x_n) :- e_2(x_1, \dots, x_n)$

Relační algebra a DATALOG

3. $E \equiv E_1 - E_2$

$e(x_1, \dots, x_n) :- e_1(x_1, \dots, x_n), \neg e_2(x_1, \dots, x_n)$

4. $E \equiv E_1[i_1, \dots, i_k]$

$e(x_{i_1}, \dots, x_{i_k}) :- e_1(x_1, \dots, x_n),$

5. $E \equiv E_1 \times E_2$

$e(x_1, \dots, x_{n+m}) :- e_1(x_1, \dots, x_n), e_2(x_{n+1}, \dots, x_{n+m})$

5. $E \equiv E_1(\varphi)$

$e(x_1, \dots, x_n) :- e_1(x_1, \dots, x_n), x_{ij} = x_{ik} \text{ nebo } x_{ij} = a$

$\Rightarrow$ z nerekurzivity; topologické uspořádání + *adomⁿ* - Q pro negaci. Pro každou P definovanou v IDB lze zkonstruovat výraz v A_R. Dosazováním (podle uspořádání) obdržíme relační výrazy závisející jenom na relacích z EDB.

Relační algebra a DATALOG

Př.: vytvoření programu z relačního výrazu

MŮŽE_KOUPIT(X,Y) ≡

LÍBÍ_SE(X,Y) - (DLUŽNÍK(X) × LÍBÍ_SE(X,Y)[Y])

EDB: LÍBÍ_SE(X,Y) osobě X se líbí předmět Y

DLUŽNÍK(X) osoba X je dlužníkem

označme DLUŽNÍK(X) × LÍBÍ_SE(X,Y)[Y] jako
D_P_PÁR(X,Y).

Pak datalogický program pro MŮŽE_KOUPIT je:

JE_OBDIVOVÁN(y) :- LÍBÍ_SE(x,y)

D_P_PÁR(x,y) :- DLUŽNÍK(x), JE_OBDIVOVÁN(y)

MŮŽE_KOUPIT(x,y) :- LÍBÍ_SE(x,y), $\neg$ D_P_PÁR(x,y)

Relační algebra a DATALOG

Př.: vytvoření relačního výrazu z programu

EDB: R^*, S^* , $adom \equiv R[X] \cup R[Y] \cup S$

$P(x) :- R(x,y), \neg S(y)$

$Q(z) :- S(z), \neg P(z)$

$P(X) \equiv (R(X,Y) * \{adom - S\}(Y))[X]$

$Q(Z) \equiv S(Z) * \{adom - P\}(Z) \equiv (S \cap \{adom - P\})(Z)$

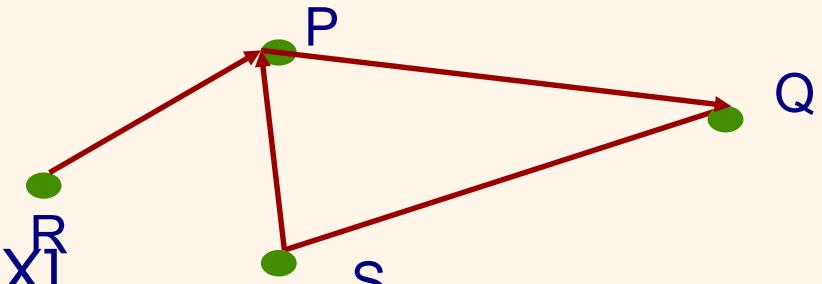
Protože $S \subset adom$, platí $Q(Z) \equiv S(Z) - P(Z)$. Po substituci za P

$Q(Z) \equiv S(Z) - (R(Z,Y) * \{adom - S\}(Y))[Z]$

Pz.: $adom$ lze nahradit $R[Y]$

Pz.: logicky program vede k jedné výsledné relaci.

Obecněji: více (nezávislých) relací $\Rightarrow$ více relačních výrazů

Předpoklad uzavřeného světa (1)

Př.: $S'(y,w) := F(x,y), F(x,w), y \neq w$

Je-li F^* taková, že nejde odvodit $S'(Jánošík,Babinský)$,
pak lze prohlásit $\neg S'(Jánošík,Babinský)$

Pz.: Nejde o důkaz!

Df.: Uvažujme Hornovy klauzule (bez $\neg$). *Předpoklad uzavřeného světa* (CWA) říká: kdykoliv tvrzení $R(a_1, \dots, a_k)$ není odvoditelné z EDB a pravidel, pak $\neg R(a_1, \dots, a_k)$.

Pz.: CWA je metapravidlo k odvozování negativní informace.

Značení: $\equiv$ CWA

Předpoklad uzavřeného světa (2)

Předpoklady pro použití CWA:

(1) Různé konstanty neoznačují tentýž objekt

Př.: $F(\text{Jiří}, \text{Kato})$, $F(\text{Jiří}, \text{ Jánošík}) \Rightarrow S'(\text{Kato}, \text{ Jánošík})$

Jsou-li Kato a Jánošík jména téhož agenta obdržíme nesmysl

(2) Doména je uzavřená (konstanty z EDB+IDB)

Př.: jinak by nešlo odvodit $\neg S'(\text{ Jánošík}, \text{ Babinský})$;
(mohli by mít otce "mimo" databázi).

Tv.: (o konzistenci CWA): Necht' E je množina tvrzení z EDB, I je množina tvrzení odvoditelná datalogickým programem $IDB \cup EDB$, J je množina tvrzení tvaru $\neg R(a_1, \dots, a_k)$, kde R je predikátový symbol z $IDB \cup EDB$ a $R(a_1, \dots, a_k)$ není v $I \cup E$. Pak $I \cup E \cup J$ je logicky konzistentní.

Předpoklad uzavřeného světa (3)

Důkaz: Nechť $K = I \cup E \cup J$ není konzistentní. $\Rightarrow \exists$ pravidlo $p(\dots):-q_1(\dots), \dots, q_k(\dots)$ a substituce taková, že tvrzení na pravé straně pravidla jsou v K a odvozené tvrzení není v K . Protože tvrzení z pravé strany jsou pozitivní literály, jsou z $I \cup E$ a ne z J . Pak ale literál z hlavy pravidla musí být z I (je odvoditelný pomocí NPB), což je spor.

Pz.: DATALOG $^{\neg}$ nelze vybudovat na základě CWA.

Př.: Uvažujme program

LP: NUDNÝ(Emil) :- $\neg$ ZAJÍMAVÝ(Emil)

tj. $\neg$ ZAJÍMAVÝ(Emil) $\Rightarrow$ NUDNÝ(Emil) což je $\Leftrightarrow$

ZAJÍMAVÝ(Emil) $\vee$ NUDNÝ(Emil) a tedy ani

ZAJÍMAVÝ(Emil) ani NUDNÝ(Emil) nelze z LP odvodit.

Předpoklad uzavřeného světa (4)

$LP \models_{CWA} \neg ZAJÍMAVÝ(Emil)$

$LP \models_{CWA} \neg NUDNÝ(Emil)$

Žádný model LP ale nemůže obsahovat

$\{\neg ZAJÍMAVÝ(Emil), \neg NUDNÝ(Emil)\}$

$\Rightarrow$ DATALOG $^{\neg}$ není konsistentní s CWA.

Pz.: LP má dva minimální modely:

$\{NUDNÝ(Emil)\}$ a $ZAJÍMAVÝ\{(Emil)\}$

Stratifikace řeší příklad přirozeně:

$EDB_{LP} = \emptyset$

nejprve se spočítá $ZAJÍMAVÝ$, což jest $\emptyset$, pak $NUDNÝ = \{Emil\}$,

tj. je vybrán minimální model $\{NUDNÝ(Emil)\}$

Předpoklad uzavřeného světa (5)

Uvažujme program

$P': \text{ZAJÍMAVÝ}(\text{Emil}) :- \neg \text{NUDNÝ}(\text{Emil})$

tj. $\neg \text{NUDNÝ}(\text{Emil}) \Rightarrow \text{ZAJÍMAVÝ}(\text{Emil})$ což je $\Leftrightarrow$
 $\text{ZAJÍMAVÝ}(\text{Emil}) \vee \text{NUDNÝ}(\text{Emil})$

Stratifikace vybere model $\{\text{ZAJÍMAVÝ}(\text{Emil})\}$

Deduktivní databáze (1)

Neformálně: EDB $\cup$ IDB $\cup$ IO

Diskuse klauzulí: *klauzule* je univerzálně kvantifikovaná disjukce literálů

$$\neg L_1 \vee \neg L_2 \vee \dots \vee \neg L_k \vee K_1 \vee K_2 \vee \dots \vee K_p \quad (\Leftrightarrow)$$

$$L_1 \wedge L_2 \wedge \dots \wedge L_k \Rightarrow K_1 \vee K_2 \vee \dots \vee K_p$$

Pz.: v DATALOGu p=1

(i) k=0, p=1:

tvrzení, např. zam(Jiří), vydělává(Tom,8000)

neomezené klauzule, např. má_rád(Bůh,x)

(ii) k=1, p=0:

negativní tvrzení, např. $\neg$ vydělává(Eda,8000)

IO, např. $\neg$ má_rád(Jan,x)

Deduktivní databáze (2)

(iii) $k>1$, $p=0$:

IO, např. $\forall x (\neg M(x) \vee \neg \check{Z}(x))$

(iv) $k>1$, $p=1$: jde o Hornovskou klauzuli

IO nebo odvozovací pravidlo

(v) $k=0$, $p>1$:

disjunktivní informace, např. $M(x) \vee \check{Z}(x)$,
 $\text{vydělává(Eda,8000)} \vee \text{vydělává(Eda,9000)}$

(vi) $k>0$, $p>1$:

IO nebo definice neurčitých dat, např. otec
 $\text{rodič}(x,y) \Rightarrow \text{otec}(x,y) \vee \text{matka}(x,y)$

(vii) $k=0$, $p=0$:

prázdná klauzule (neměla by být částí databáze)

Deduktivní databáze (3)

df.: *Definitní (určitá) deduktivní databáze* je množina klauzulí, které nejsou typu (v) a (vi). Databáze obsahující (v) nebo (vi) je *nedefinitní (neurčitá)*.

Definitní deduktivní databázi lze chápat jako dvojici

1. teorii T, která obsahuje speciální axiomy:

- tvrzení (odpovídají n-ticím z EDB)
- axiomy o prvcích:
  - úplnosti (neplatí jiná tvrzení než ta z EDB a ta odvoditelná pravidly)
  - axiom uzavřenosti domén
  - axiom jednoznačnosti jmen
- axiomy rovnosti
- množina Hornových klauzulí (*deduktivní pravidla*)

2. IO

Dotazovací jazyky

Deduktivní databáze (4)

Pro definitní deduktivní db lze použít CWA.

Pz.: odstraní nutnost použít axiomy úplnosti a axiom jednoznačnosti jmen $\Rightarrow$ jednodušší implementace

Tv.: Definitní deduktivní db je konzistentní.

- ❖ *odpověď na dotaz $Q(x_1, \dots, x_k)$ v deduktivní db je množina n-tic $(a_1, \dots, a_k)$ takových, že*
 $T = Q(a_1, \dots, a_k),$
- ❖ deduktivní databáze *splňuje IO iff* $\forall c \in IO \quad T = c.$

Pz.: je-li formální systém korektní a úplný, pak $\vdash$ je totéž jako $=$.

Korektnost IS (1)

DB vs. reálný svět (*svět objektů*)

Požadavky:

- ❖ konsistence
  - nelze dokázat současně $w \sqsubset w$
- ❖ splnitelnost ve světě objektů
  - databáze je v souladu se světem objektů
- ❖ úplnost
  - v systému lze dokázat, že bud' w nebo $\neg w$

Korektnost IS (2)

Př.: problémy se vztahem ke světu objektů

Sch1: zam(.), plat(.), vydělává(.,.)

IO: $\forall x (zam(x) \Rightarrow \exists y (plat(y) \wedge vyd\acute{e}lava(x,y)))$

M1: zam: {Jiří, Karel}, plat:{19500, 16700}

vydělává: { (Jiří, 19500), (Karel, 16700)},

M2: vydělává INSERT: (19500, 16700)

Sch2: zam(.), plat(.), vydělává(.,.)

IO: $\forall x \exists y (zam(x) \Rightarrow vyd\acute{e}lava(x,y))$

$\forall x \forall y (vyd\acute{e}lava(x,y) \Rightarrow (zam(x) \wedge plat(y)))$

M2 není modelem

Dosažení konsistence: konstrukce modelu

IO (1)

IO jako uzavřené formule.

Problémy: konzistence
neredundantnost

Př.: funkční závislosti

❖ v jazyku logiky 1. řádu

$$\forall a,b,c_1,c_2,d_1,d_2$$

$$((R(a,b,c_1,d_1) \wedge R(a,b,c_2,d_2)) \Rightarrow c_1 = c_2))$$

❖ v teorii FZ

$$AB \rightarrow C$$

Neredundantnost se zkoumá pomocí řešení problému
příslušnosti;

IO (2)

Obecné závislosti

$$\forall y_1, \dots, y_k \exists x_1, \dots, x_m ((A_1 \wedge \dots \wedge A_p) \Rightarrow (B_1 \wedge \dots \wedge B_q))$$

kde k, p, q ≥ 1 , m ≥ 0 ,

A_i ... pozitivní literály s proměnnými z {y₁, ..., y_k}

B_i ... rovnosti nebo pozitivní literály s
proměnnými z {y₁, ..., y_k} $\cup$ {x₁, ..., x_m}

m = 0 ... *plné závislosti*

IO (3)

Klasifikace závislostí:

- ❖ typované (1 proměnná není ve více sloupcích)
- ❖ plné, vnořené
- ❖ generující řádky, generující rovnosti
- ❖ funkční
  - inkluzní (obecně jsou vnořené, netypované)
  - šablonové ($q=1$, B je pozitivní literál)

Obecné závislosti - příklad

VNOŘENÁ, GENERUJÍCÍ ŘÁDKY

$\forall x (zam(x) \Rightarrow \exists y (plat(y) \wedge vydělává(x,y)))$

PLNÁ, GENERUJÍCÍ ROVNOSTI, FUNKČNÍ

$\forall x, y_1, y_2 (vydělává(x, y_1) \wedge vydělává(x, y_2) \Rightarrow y_1 = y_2)$

PLNÁ, GENERUJÍCÍ ŘÁDKY, INKLUZNÍ

$\forall x, z (vede(x, z) \Rightarrow zam(x))$

PLNÁ OBECNĚJŠÍ

$\forall x, y, z (vydělává(x, y) \wedge vede(x, z) \Rightarrow y > 5000)$

VNOŘENÁ, GENERUJÍCÍ ŘÁDKY, INKLUZNÍ

$\forall x, z (vede(x, z) \Rightarrow \exists y (\řeší(x, y)))$

VNOŘENÁ, GENERUJÍCÍ ŘÁDKY, ŠABLONOVÁ

$\forall x, y, z ((vede(x, z) \wedge \řeší(x, y)) \Rightarrow \exists o je_\_č(x, o))$

Tvrzení o závislostech (1)

Tv: Nejlepší procedura řešící problém příslušnosti ke třídě typovaných plných závislostí má exponenciální časovou složitost.

Pz.: Problém příslušnosti pro plné závislosti je týž pro konečné i nekonečné relace.

Př.: $\Sigma = \{A \rightarrow B, A \subseteq B\}$

$\tau: B \subseteq A$

Platí: $\Sigma \models_f \tau$ $\Sigma \not\models \tau$

např. na relaci $\{(i+1, i) : i \geq 0\}$

Tvrzení o závislostech (2)

Tv.: Problémy příslušnosti pro obecné závislosti nejsou ekvivalentní pro konečné a nekonečné relace. Oba problémy jsou neřešitelné.

Tv.: Problémy příslušnosti pro FZ a IZ je neřešitelný.

Tv.: Nechť Σ obsahuje pouze FZ a unární IZ. Pak problém příslušnosti pro konečné i nekonečné relace je řešitelný v polynomiálním čase.

Tvrzení o závislostech (3)

Závěr: je-li exponenciální čas ještě únosný pro současné a budoucí počítače, jsou plné závislosti nejširší třídou upotřebitelnou pro deduktivní databáze.

⇒ významné místo Hornových klauzulí v informatice.

Pesimistický pohled:

- ❖ obecně nelze dosáhnout úplnosti
- ❖ obecně nelze dosáhnout konzistence

(vadí algoritmická složitost, kterou někdy nejde zlepšit a mnohdy ani řešit - chybí odpovídající dokazovací procedura)

Tvrzení o závislostech (4)

- ❖ omezení umožní sice konzistenci, avšak odpovídající modely neodpovídají reálnému světu

Optimistický pohled:

- ❖ pesimistické výsledky jsou obecné. Jaké jsou množiny reálných závislostí?

Problémy DJ

- ❖ 1982: Chandra a Harel postavili problém:
Existuje dotazovací jazyk (logika), kterým lze vyjádřit právě všechny dotazy vyhodnotitelné v polynomiálním čase (PTIME)?
Odpověď: dosud neznámá.
- ❖ 1982 Immerman, Vardi dokázali, že rozšíření logiky 1. řádu (FO) o operátor NPB (FP) to umožňuje na třídě všech upořádaných konečných struktur
- ❖ Další přiblížení: FP+C (operátor counting). Umožňuje podchytit PTIME např. na všech stromech, planárních grafech a dalších.
  - Pz.: counting umožnuje zjistit počet prvků vyhovujících formuli